Sári László

Mint én

Józsi képtelen volt megjegyezni Julián nevét, de nem is nagyon akarta. Kétszer-háromszor beletörött a nyelve, és máris eldöntötte, hogy inkább Janikámnak fogja szólítani. Ez egy rendes név, ráadásul hasonlít a tiedre, mondta neki. Minek ilyen külföldi nevekkel bajlódni? Nem igaz? És már le is volt zárva ez az ügy.

Különben Józsi nem mindig volt ilyen gyorsreagálású, sőt kisebb döntéseket is elég nehezen hozott meg. De a nevek kérdésében volt már gyakorlata. Norbert nevű unokája nevét se volt hajlandó megtanulni. Pedig egyáltalán nem volt még leépült öregember, amikor az unokája született, negyvenegynéhány éves lehetett. Megmondta a lányának, hogy minden rendben van az unokával, de ő Noénak fogja nevezni, az a név már ismerős neki, benne van a Bibliában is. Ehhez képest Julián olcsón megúszta a Janikámmal. Könnyen lehetett volna belőle Jákob, Jónás, Jafet vagy Józsua, de akár Julius Cézár is.

Józsi ott lakott a faluban, három házra Juliántól. Érte meg az asszonyért minden hajnalban négy órakor jött egy szürke Barkas, a többi falubelivel együtt kivitte őket az erdőre fát vágni. A férfiak húzták a fűrészt, csattant a fejsze, dőltek a fák, az asszonyok gallyazták az ágakat. Addig csinálták, ameddig bírták a nyári forróságban. Nagyjából délre otthon voltak. Ettek valamit, amit Éva, Józsi felsége vagy Szilvi, a lánya főzött, aztán már mentek is ki a hegyre zöldséget, krumplit kapálni, szőlőt kötözni, permetezni. Vacsorára értek haza. Utána Éva megetette az állatokat, főzött, mosott, takarított, Józsi pedig nekiállt építeni az új házat, a régi vályogház helyére. Abban már nehezen fértek el unokástul, vejestül, de különben is akart egy szebbet, nagyobbat. Addig mindannyian beköltöztek a nyári konyhába.

Érdekes volt, ahogy Józsi építkezett. Nem hívott segítséget, teljesen egyedül végzett minden munkát. Különben éjszaka nem is jött volna segíteni senki, se rokon, se barát, ő meg csak akkor ért rá. Lebontotta a melléképületeket is, az istállót, a pajtát, a sufnikat, ásott, lapátolt, tolta a talicskát, elhordta a bontást. Aztán alapozott, vitte a vállán a cementes zsákot, betont kevert, maltert kevert, falat rakott, tetőt. Mindent megcsinált, ráadásul sötétben. Egy nyakába akasztott zseblámpával világított, és annyit látott csak, amennyit 10–15 dioptriás szemüvege meg a sötétség lehetővé tett. Vagyis nem túl sokat. Sose beszélt róla, hogy áll

az új ház, pedig dicsekedhetett volna, szépen haladt. Megcsodálhatta volna minden falubeli.

Nyáron a nyitott ablakon át Julián szobájába tisztán behallatszott a Kossuth rádió éjszakai műsora, Józsi nyakában, az elemlámpa mellett ott lógott a Szokol rádió is. Barna bőrtokja már csupa malter volt, de a vétel kifogástalan. Az éjszakai csendbe nyilalló, éles hangját talán még a szomszéd faluban is hallani lehetett. Ez évekig így ment, a ház csendben, türelemmel készülgetett, míg végül ott állt teljes pompájában. Kívül-belül olyan makulátlan, amilyet máig nem találni sehol a világon.

Juliánt mindig érdekelte, hogy Józsi vajon miért vesződik annyit a szőlőjével, ha jóformán meg se kóstolja a borát. El se adhatja, el se ajándékozhatja, a faluban, a rokonságban mindenkinek van szőlője, van bora elég. A gyümölcs, a krumpli, a zöldség elfogy a háznál (ha valamiféle hitvány népek föl nem szedik a hegyen), ha pedig mégse fogy el, mert túl bő a termés, akkor a szomszédokkal lehet csereberélni. Minden szem szilva, bab, borsó, minden darab répa, hagyma jó gazdára talál. De mi lesz a borral?

Egyszer aztán kiderült, hogy elfogy az is, ha másképp nem, hát poharanként. Nem kell vele messzire menni. Jönnek egymás után a családi ünnepek, baráti látogatások, és nyárra már nincs egy csepp se. De megint mennek a szőlőbe, és megint dolgoznak, dolgoznak, hogy új bor legyen. A Józsi borának kóstolgatásából Julián is kivette a részét. Amikor átszaladt hozzájuk ezért-azért, mindig a kezébe nyomtak egy vastagfalú, nagy poharat, amit színültig töltöttek vörösborral. Olyan fekete volt a színe, hogy megfestette a poharat.

Egy-két percre megálltak a kiskonyhában, és amíg szót váltottak, Julián legurította a jó fanyar hordóízű bort. Ő csak ezt szerette, hordóíz nélkül tisztára jellegtelennek, bolti silányságnak érezte. De Józsi ilyenkor se ivott egy kortyot se. Ide megy még, oda megy még, vezet. Volt egy sötétzöld Moszkvicsa, pont olyan, mint a Postáé. Majd utána megiszom a magamét, mondta nevetgélve. És tényleg, időnként megtörtént, hogy Józsi a legváratlanabb időpontokban töltött magának a vizespoharába, és kettőt, hármat vagy még többet is jóízűen leküldött. Megjelent Julián háza előtt az utcán, és bekiáltott a kerítésen. – Itthon vagy, Janikám? – Persze, Józsi, gyere be! – És már ment is elébe, nyitni a kaput.

Ilyen alkalmakkor Józsi már kapatos volt egy kicsit, de csak egy kicsit. Ez is csak azért, mert ritkán ivott. Ilyenkor azonban kedve támadt a társasághoz, eszmecseréhez. Az egész napi folyamatos munka mellett kint az erdőn meg a hegyen nem lehetett beszélgetni. Nem úgy, mint a hivatali semmittevés közben. De mivel Józsi egész nap elmélyülten gondolkozott

különféle dolgokon, összegyűltek a fejében a mondanivalók. Gyűltek, gyűltek reggeltől estig, otthon meg estétől reggelig. Pár pohár bortól aztán összeszedte a bátorságát, mindjárt ment és keresett valakit, akinek beszélhet.

Lement olykor a kocsmába, de ott nem érezte jól magát, mert ritkán bontakozott ki komoly beszélgetés. Túl sokan voltak, túl nagy volt a hangzavar. Ott inkább csendben, félre húzódva figyelte az embereket. Annyira szótlan volt, hogy nem egyszer a szájukra is vették a kocsmabeliek. Mondhatsz ennek akármit, fel se fogja, mit beszélsz. Néma, mint a hal. Kiáltották oda neki, és rálegyintettek. Csakhogy Józsi látott, hallott és felfogott mindent. Többet is, mint azok, akik kinevették.

Ott ült a sarokban, és sokdioptriás szemüvege mögül kileste az emberek természetét. Azonban nagy ravaszul, de nem rossz szándékkal, kicsit bugyutának tettette magát. Bölcs elgondolás volt, minek ezeknek tudni, hogy mit gondol, mit ért a világból, mit tud róluk. Semmi közük hozzá. Talán még vissza is élnének vele, ha tudnák. Így maradt Józsi egész életében inkognitóban. Senki se törődött vele. Úgy beszéltek előtte mindenről, mintha ott se lenne. Ő pedig hagyta, higgyenek, gondoljanak, amit akarnak.

Julián azok közé tartozott, akit olykor beavatott a gondolataiba. De őt is óvatosan. Többnyire jelképekben, példabeszédekben tárta elé a meglátásait. Mégis világos volt, hogy mit akar mondani, a biztonság kedvéért mindig elárulta, mit kell kiolvasni a történeteiből. Vagyis hogy mi a tanulság. Hol a költőiség, hol a drámaiság növelése érdekében szerette ismételni is a mondatait, szeretett visszakérdezni. Így aztán mindig sokkal hosszabb lett a mese, mint kellett volna, de megérte kivárni a végét. Eléggé nehézkes és lassú volt a mondatfűzése, Juliánnak soha nem sikerült megfejtenie, hogy miért. Lehet, hogy Józsi ilyennek képzelte az ideális dramaturgiát.

– Meséltem már neked, Janikám, azt, amit az Izsák Feri bácsi mesélt nekem, amikor még élt? – kérdezte Juliántól nem egyszer, felemelt mutatóujjal. Ez volt a kedvenc történetének a bevezetője. Julián biztos volt benne, hogy Józsi is pontosan tudja, hányszor mesélte már el neki Izsák Feri bácsi történetét, de látta rajta, hogy így szereti kezdeni. Ez a módja. Óriási izgalomba jött, már a saját kérdésétől is. Aztán boldogan mondta, mondta, bizonyára számos alkalommal máshol is, pedig nem sok helyen lehetett vele sikere.

Ez a történet Józsi életszabályát fogalmazta meg, legégetőbb felismerését az emberi világról. Ezért szerette annyira. Ez volt nála mindennek az alapja, mindennek a kezdő- és végpontja. De nem érti ám minden-

ki, nem ám! Tette hozzá szomorúan minden alkalommal, vagy az elején, vagy a végén. – Szóval, ezt nekem még az Izsák Feri bácsi mesélte, amikor még élt… Tudod, ki volt az Izsák Feri bácsi, Janikám? – Tudom hát, persze, hogy tudom. – Itt lakott nem messze, tudod hol? – Tudom, Józsikám, tudom. – Na hát, ott lakott a Csendes Jancsiék házától két házzal odább, ott ahol az utca befordul… – és igen részletesen mégiscsak elmondta, hogy hol lakott Izsák Feri bácsi, amikor még élt. Minden egyes alkalommal, és mindig nagyon pontosan. – A mesének meg az a címe, Janikám, hogy A szél, a harmat meg a becsület. – És akkor végre jöhetett a mese.

– Szóval, a szél, a harmat meg a becsület egyszer testvérek voltak. Testvérek, mint az emberek. Egy alakalommal aztán ezek a testvérek fogták magukat, és elindultak világgá. De mielőtt elváltak volna, mindegyik mondott valamit a másik kettőnek. Na, ez lesz a lényeg, Janikám, hogy mit mondtak. Figyelj! – Figyelek. – Józsi megint felemelte a mutatóujját. – Azt mondja a testvéreknek a szél, hogy hallgassatok ide, kedves, jó testvéreim! Azt mondom én nektek, hogy mi most elválunk egymástól. Elválunk, de ha egyszer ti engem meg akartok találni, akkor mindig megtaláltok a legmagasabb hegy tetején. Megtaláltok a hegy csúcsán! Érted, Janikám? – Értem, Józsi. – Ezt még az Izsák Feri bácsi mesélte nekem, amikor még élt. – Igen, az Izsák Feri bácsi. – Itt lakott, tudod, nem messze a szomszédban. – Igyunk egy pohárkával, Józsikám! – ajánlotta gálánsan Julián, hátha a pohárka bor lendít valamit az előadás tempóján. Nem mintha nem élvezte volna a mese folyását így, lassan csörgedezve és sokadjára is. Látta, hogy Józsi közben gyakran elgondolkozik, minden szónak jelentőséget tulajdonít. Pedig az ő előadásában a mese szavai nem voltak különösebben talányosak.

– Amikor a szél ezt megmondta a testvéreinek, elindult világgá. De, és ez a lényeg, Janikám, hogy azt mondta nekik, hogy megtalálják őt a hegy csúcsán, amikor csak akarják. Ezt mondta. Következett most már a másik testvér, a harmat. Őneki is mondani kellett valamit. Azt mondta nekik, hogy ide hallgassatok, kedves jó testvéreim! Mi most elválunk egymástól, de ha úgy lesz egyszer az életben, hogy meg akartok engem találni, akkor megtaláltok a legmélyebb völgy ölén. Megtaláltok engem a völgy mélyén, érted, Janikám, ugye? – Értem, Józsi. – Ezt még az Izsák Feri bácsi mesélte nekem, amikor még élt. – Igen. – Itt lakott, tudod, nem messze. – Egy kupica pálinkát, Józsikám? Mit szólsz hozzá? – kérdezte Julián ismét, és már nyúlt is a palack után.

– Aztán, miután a harmat is elindult világgá, akkor következett végül a becsület. Tudod, Janikám, a becsület. – Tudom, Józsi. – Ezt még az Izsák Feri bácsi mesélte nekem! – tette hozzá, itt már kinyújtott karral, égre

mutató ujjal, még nagyobb nyomatékkal. Hosszan bólogatott is hozzá, jelezve, hogy most következik az egésznek a csúcspontja. – Szóval, most jön a becsület, Janikám, ha nem tudnád…, most jön a legfontosabb. Tudod… – Tudom, Józsi! Tudom! – Na, akkor most figyelj! Hm, hm… Egész jó ez a te pálinkád, hallod! Honnan való? – Töltök még egyet. Mutasd a poharad!

– Szóval, azt mondja a becsület a testvéreinek, hogy ide figyeljetek. Ide figyeljetek, kedves jó testvéreim! Én is mondok nektek valamit… Azt mondom én nektek, hogy most elválunk egymástól. És ha mi elválunk egymástól, testvéreim, akkor engem már soha többé sehol ne keressetek! Mert engem akkor már soha többé nem találtok meg… Soha többé. Ha mi elválunk, senki nem talál vissza hozzám. Ezt mondta a becsület, Janikám… Ezt mondta… Ugye, érted? – Zárta le a mesét erős nyomatékkal Józsi, ismét felemelt mutatóujjal. A történetet Józsi súlyos fejbólintásai követték, az ezt követő néma csend pedig az egész előadás jelentőségét kívánta aláhúzni. Végül a tanulságot még egy súlyos pohárkoppanás is nyomatékosította az asztallapon. Józsi szerette a színpadiasságot, de nem tudta, hogy ez színpadiasság. Felhívásnak szánta, sőt felszólításnak mélyen szántó gondolkodásra.

Amikor Julián elköltözött a faluból, lógó orral, hosszasan pakolta a cuccait az udvaron. Mindent kihordott a házból, amire szüksége lesz az új helyen, hogy lássa, mi mindent kell elszállítania. Sok minden volt, aminek a városban semmi hasznát nem látta volna, egész más egy falusi ház, sufnik, udvar, mint egy városi lakás. Azokat, amiket biztosan nem visz el, bent hagyta a házban, a csűrben, az udvaron. De mi legyen velük? Átment Józsihoz, hogy jöjjön, nézze meg, hátha talál valamit közülük, amit használni tud. Például a kerti szerszámokat, de ott van még egy csomó más is, fűrész, fejsze, balta, egyebek.

– Itt vannak, Józsikám, ezek azok. Megvan nálad minden, tudom, de mindjárt felnő az unoka, annak is kell majd a kezébe ásó, kapa, vasvilla, hasonló – viccelődött Julián, nehogy megbántsa Józsit az adománnyal. – Van itt egy bicikli is, aztán egy-két bútor, kisasztal, székek, hová vigyem? Nálam nem fér el. – Miután Józsi figyelmesen és kissé csodálkozva végighallgatta Juliánt, szótlanul körüljárta az udvart, a helyiségeket, megnézegetett mindent, de csak félszemmel. Közben azon törte a fejét, hogy elfogadhat-e ennyi mindent. Julián örült volna, ha elviszi, egyrészt jó helyre kerülnek a dolgai, másrészt nincs velük több gondja. Miután Józsi alaposan végiggondolta a váratlanul előállt helyzetet, hümmögött egy sort, köszörülgette a torkát, aztán bólintott egy jelentőset. De nem szólalt meg, nem mondta, hogyan döntött.

Pedig döntött. Látszott rajta, hogy elfogadja a sokféle apróságot, jólesik neki, hogy Julián rá gondolt. De még ott motoszkált benne a kérdés, hogyan kell ezt megköszönni. Valamit kellene mondani, de mit? Még nem voltak készen a szavak. Ott állt Julián előtt, lehajtotta a fejét, aztán fölnézett rá, és belefogott. Nem jöttek tőle fürge, olajozott mondatok, de hát senki nem várt tőle szónoklatot. Mindössze ennyit sikerült mondania: – Khm, khm… köszönöm, Janikám… Te, te… te… te olyan rendes vagy… olyan rendes vagy… mint én.